

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt Volume 10/ Sayı Issue 26/ Aralık December 2021
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut453>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yaralısın'ın Kaynakları Üzerine Biyografik Okuma

Biographical Reading on the Sources of Yaralısın

Öz

Bir eserin ne kadar kurmaca ne kadar kurmaca dışına ait olduğu ilk olarak yazarların/şairlerin biyografilerinden izler aramakla sorgulanır. Edebî şahsiyetlerin eserleri ile hayatları arasında yapılan yakın okumalar eser ve hayat arasında farklı tipte bağlantılar olduğunu gösterir. Bazıları için eserlerinde var olan olaylar, durumlar, mekanlar ve kişiler edebî şahsiyetin kendi yaşantısında da aynı oranda önemlidir. Böyle durumlarda eserlerin sahibinin yaşamının tamamı ile eserlerini takip etmek mümkün olur fakat bazı edebî şahsiyetler için yaşamın tümü değil, daha kısa ancak daha yoğun bir süreci onların edebî eserlerinde etkisini gösterir. Bu bağlamda Erdal Öz'ün eserleri ve yaşamı arasında ikinci durumdaki gibi bir ilgi kurmak mümkün olur. 1971-1972 yıllarında üç kez hapse giren Erdal Öz'ün yaşamı incelendiğinde Mamak Askeri Hapishanesi'nde geçirmiş olduğu kısa sayılabilecek bu süreç, onun edebî şahsiyetine etki etmiştir. Hapishane yıllarının bir ürünü olarak ifade edilebilecek olan ve 1973 yılında yazılan *Yaralısın* adlı romanı, onun hayatı ve romanı arasında kurulabilecek ilişkiyi akla getirir. Hapishane yaşamını kurmaca ve kurmaca dışı türlerle okuyucu ile paylaşan Erdal Öz, bu etkinlemeyi açık bir şekilde ifade eder. Hapishane yaşamında tanıdığı kişiler, yaşamış olduğu olaylar ve durumlar Erdal Öz'ün yazdığı günlük ve anılarında takibini yapmak mümkün olur. Benzerlikler günlüklerinde eksik kalırken anılarında tamamlanır. Erdal Öz'ün yaşadıkları kurmaca bir tür olan roman sınırlarında ise kurmacanın vermiş olduğu imkanlarla farklılaşarak ortaya konur. Yazarın günlükleri, anıları ve romanı ile yapılacak karşılaştırmalı bir biyografik okuma hem dönem hakkında bilgi edinmeye hem de romanın kaynaklarının neler olduğunu tespit etmeye imkân tanıyacaktır. Bu bağlamda bu makalede, Erdal Öz'ün hapishanede geçirdiği süreç ve *Yaralısın* arasında yapılacak biyografik okuma ile *Yaralısın*'ın kaynaklarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erdal Öz, Yaralısın, Biyografik Okuma

Abstract

The extent to which a work is fictional or non-fictional is first questioned by looking for traces from the biographies of writers/poets. Close readings of the works and lives of literary figures show that there are different types of connections between work and life. For some, the events, situations, places and people in their works are equally important in the life of the literary personality. In such cases, it is possible to follow the works of the owner of the works with the whole life. However, for some literary figures, not the whole life, but a shorter but more intense period shows its effect in their literary works. In this context, it is possible to establish a relationship between the works and life of Erdal Öz as in the second case. When the life of Erdal Öz, who was imprisoned three times in 1971-1972, is examined, this short period of time he spent in Mamak Military Prison affected his literary personality. His novel written in 1973, which can be expressed as a product of his prison years, brings to mind the relationship that can be established between his life and his novel. Erdal Öz, who shares the prison life with the reader with fictional and non-fictional genres, also clearly expresses this influence. It is possible to follow Erdal Öz's diaries and memoirs about the people he knew during his prison life, the events and situations he experienced. While the similarities are missing in his diaries, they are complete in his memories. Erdal Öz's experiences are revealed in the novel, which is a fictional genre, by differentiating from the possibilities given by the fiction. A biographical reading with the diaries, memoirs and novel of the author will allow both to obtain information about the period and to determine what the sources of the novel are. In this context, in this article, it will be tried to determine what the sources of *Yaralısın* are with the biographical reading to be made between the process of Erdal Öz in prison and *Yaralısın*.

Keywords: Erdal Öz, Yaralısın, Biographical Reading

Ayşenur Arslan Yıldız*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Öğr. Gör.

Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü
İstanbul-Türkiye.
Elmek: aysenur.yildiz@yeditepe.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7945-4803>

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 26.10.2021

Kabul Tarihi: 29.11.2021

E-yayın Tarihi: 25.12.2021

Atıf/Citation:

Arslan Yıldız, A. (2021). Yaralısın'ın Kaynakları Üzerine Biyografik Okuma. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10/26, s. 156-165.

Giriş

Fransızca kökenli olan biyografi kelimesi Türkçede “öz geçmiş” kelimesi ile karşılanır.¹ Kelimenin etimolojisine bakıldığında ise biyografinin Yunanca bios (yaşam) ve graphein (yazmak) kelimelerinden geldiği anlaşılır (Kolektif, 2001: 45). Temelleri daha eskiye dayansa da bu kavramı ilk kez bir terim olarak kullanan John Dryden’dir (Çetin, 2012: 143). Biyografi, çeşitli alanlarda öne çıkan isimlerin yaşamlarını ele alan edebî bir türdür. Kurmaca dışı türler içerisinde yer alan biyografilerin kurmaca türlerin alanına ne kadar dahil olup olmadığı bilimsel araştırmalarda sorgulanan bir konudur. Terry Eagleton’ın dikkat çektiği gibi, bir edebî metnin ne kadar kurgusal ne kadar gerçek olduğu tartışma konusu olmaktadır (2017:113).

Rene Wellek’in, “Bir sanat eserinin en aşikâr sebebi yaratıcısıdır, yazarıdır.” (2015:85) şeklindeki düşüncesi edebiyat alanında biyografi, otobiyografi ve hatta biyografik romanların incelenmesinde temel alınan görüşlerden bir tanesidir. Biyografik unsurları aramanın en zor olduğu modernist ve postmodernist metinlerde dahi eserlerin içeriklerinde eserin sahibinden izler bulmak mümkündür. Bu yaygın eğilimi kendisini “genç bir romancı”² olarak tanımlayan Umberto Eco da ele alır. Eco’ya göre:

Bir anlatı metninin (aslında, olası her tür metnin) ampirik yazarı, beni pek az ilgilendiriyor. Jane Austen ya da Proust’un, Dostoyevski’nin ya da Salinger’in biyografilerini okumak için çok zaman harcayan dinleyicilerimin çoğunu incitecek bir şey söylediğimi çok iyi biliyorum, üstelik artık yakın birer dostumuz gibi sevdiğimiz gerçek kişilerin özel yaşamına nüfuz etmenin güzel ve çekici bir şey olduğunu da kabul ediyorum. (2015: 23-24).

Görüldüğü üzere Eco, edebî eser sahiplerinin biyografilerini öğrenmenin cezbedici bir şey olduğunu ancak bir metni okuyan ve yorumlayanlar için aslında pek de önemli bir husus olmadığını belirtir. Rene Wellek de her ne kadar yazarı bir eserin sebebi olarak ifade etse de yazarların yaşamlarının doğrudan eserde kopyalandığı görüşüne karşı çıkar (2015:89). Bu bağlamda eserlerle yazarların hayatları arasında ilişki olsa da bu, eserlerin çözümlenmesinde araştırmacılara yardımcı olan küçük bir basamaktır. Edebî eserlerde yazarın hayatından daha fazlası bulunmaktadır. Ancak kısaca bahsedildiği gibi edebî şahsiyetler ve eserleri arasında kurulan ilişki zamanla ‘biyografik okuma’ yöntemini doğurmuştur. “Edebi metinlerden hareketle şair/yazarların hayat hikâyesine ilişkin saptamalarda bulunan inceleme yöntemine ‘biyografik okuma/eleştiri’ adı verilmiştir. Bundan sonra da bir yandan ‘biyografik okuma’yı esas alan inceleme yönteminin doğru olup olmayacağı tartışılırken, diğer yandan da bu yöntemin esasları belirlenmeye çalışılmıştır.” (Güneş, 2016: 19).

Bazı edebî şahsiyetlerin yaşamının tamamı eserlerinde takip edilebileceği gibi, bazı edebî şahsiyetlerin yaşamındaki kısa bir süreç de eserlerinin ana malzemesini oluşturabilir. Bu bağlamda Erdal Öz’ün yaşamı incelendiğinde onun yaşamının kısa bir döneminin eserlerini şekillendirdiği söylenebilir. 26 Mart 1935 tarihinde Sivas’ta doğan

1 Kolektif. Büyük Türkçe Sözlük. Erişim: (07.10.2021), <https://sozluk.gov.tr>

2 Umberto Eco, “Genç Bir Romancının İtirafı”; aslında neden böyle diye sorabilirsiniz, çünkü ne de olsa yetmiş yedi yaşına doğru yol almaktayım. Gelin görün ki ilk romanım olan *Gülün Adı* 1980’de yayımlanmıştı, demek ki romancılık kariyerime başlayalı sadece yirmi sekiz yıl olmuş. Bu bakımdan, kendimi bugüne kadar sadece beş romanı yayımlanan, önümüzdeki elli yılda da pek çok romanı yayımlanacak olan çok genç ve kesinlikle umut vaat eden bir romancı olarak görüyorum.” (2014: 7)

Erdal Öz, devlet memuru olan babası ile Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunmuştur. Tokat Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi'nde hukuk öğrenimine başlamış ve askere giderek ara verdiği bu öğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır (Öz, 2016: 7). Edebiyatçı kimliğinin yanında yayıncılığı ile de tanınan Erdal Öz'ün hayatını büyük oranda etkileyen ve eserlerine de kaynaklık edecek olan husus 12 Mart Askeri Darbesi sonrası yaşanan hadiselerdir. Bu süreçte üç kez tutuklanan Erdal Öz, yargılanmalar sonucunda aklanmıştır. Edindiği izlenimler, kurmuş olduğu arkadaşlıklar ve yaşadığı olaylar eserlerinde somut bir şekilde tespit edilebilir. Yazdığı anı ve günlüklerinde bizzat kendisinin ifadelerinden bu bilgilere ulaşılabileceği gibi; kurmaca eserlerindeki kişi, olay ve diyalog benzerliklerine varan ilişkiler ile bu bilgiler somutlanabilir.

Erdal Öz'ün hapisyanede geçirmiş olduğu yıllar onun eserlerinin ana malzemesi olur. Hayatının bu kısmını günlüklerinde anlatırken hapisyanede ifade edemeyeceği olay ve durumları ise belleğine kaydeden Erdal Öz, belleğindeki ise anılarını yazarak paylaşır. Hapisyanede yaptığı gözlemlerini, izlenimlerini ve anılarını kimi zaman kurmaca sınırlarında kalarak kimi zaman da kurmaca dışı türlerin sınırlarında verir. Hatta bazı durumlarda bir sınır çizilmeden de verildiği görülür. *Defterimde Kuş Sesleri* adlı kitabının kapağında "öykü" yazarken, iç kapakta "anı" ibaresi görülür. Bu durum Erdal Öz'ün yaşadıklarının eserlerine yansırken kurmaca ve kurmaca dışı evrenin nasıl iç içe bir yapıda olduğunu gösteren bir örnektir.

Yaralısın adlı roman Mayıs 1973'te Ankara'da yazımı tamamlanan, 1974 yılında yayımlanan ve 1975 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan Erdal Öz'ün hapisyane yaşantısından çok kısa bir süre sonra kaleme aldığı eseridir (Öz, 2016: 7). Bu eserin kaynakları, Öz'ün *Gülünün Solduğu Akşam*'da ifade ettiği gibi Deniz Gezmiş ve arkadaşları ile yaptığı konuşmalardır. Ayrıca günlük ve anılarından -*Yarın Nasıl Bir Gün Olacaksınız? Günlükler 1956-1998* ve *Defterimde Kuş Sesleri*- takip edilebilecek olan yaşadıklarıdır.

Erdal Öz anılarında "[y]aşarken güç, ama acılar olmadan yazı da olmuyor. Acılar olmasa bile, hüzünlü günler yoksa, yazılacak şeyler çok yüzeyde kalır sanıyorum." (2013: 271) ve yine anılarında geçen, eşi Ülkü Işın'a yazdığı mektuptaki ifadeleri eserlerinin yaşantıya dayandığına dair ipuçlarıdır:

Resim yaparken insan yalnızca resim düşünüyor. Bu da benim için müthiş oyalayıcı bir çalışma. Yazarken de öyleyimdir; görmediğimi, bilmediğimi, tanık olmadığımı, yaşamadığımı yazmaktan genelde kaçırım. En azından yazmaya başlarken yaşadıklarımın yola çıkarırım. Burada da yalnızca gördüğüm nesnelere resimlerini çiziyorum. Bakarak, görerek çiziyorum nesnelere de öylesine az ki. (Öz, 2013: 358).

Ayrıca 9 Haziran 1971 tarihinde "Sıkıntılı sayılmam belki; ama hiç alışkanlığım yok, yadırgıyorum, öğrenmeye çalışarak olanları izliyorum. Yazacak çok konu bulacağım burada sanıyorum." (Öz, 2016: 141) şeklindeki ifadesi de bu doğrultuda değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak tutmuş olduğu günlüklerin 1971 yılını, 1973 yılında daktiloya çekerken söyledikleri yine eserlerinin kaynaklarının kendi yaşantısı olabileceğinin ön görüsüdür. Tutmuş olduğu günlükleri açıklamak için 22 Mart 1973'te eklemiş olduğu kısım şu şekildedir:

Mamak'ta geçen günler, bir günlüğün sınırlarına giremezdi. Onlar, belki yıllar sonrasında ortaya çıkacak, sergilenecek belgesel zenginliklerle dolu. Ayrı bir bölüm

olarak yazılıp anlatılabilir. Ya da yazılacak hikâye ve romanlarımın temelinde, o günlerde yaşadığım, dinlediğim yaşam kesitleri olduğu, olacağı söylenebilir. Şimdilik bu kadarcık bir açıklama ile yetiniyorum. (Öz, 2016: 237-238).

Bütün bunlar yazmış olduğu eserler ile hapisanede tanık olduğu olay ve durumlar arasındaki ilişkiyi açıklar niteliktedir.

Hapishanede geçirdiği süre ve sonrasında psikolojik süreç Erdal Öz'ün eserleri için önemli kaynak olur. Bu bağlamda, bu çalışmada *Yaralısın* adlı eserin kaynakları biyografik okuma yöntemi esas alınarak değerlendirilecektir.

1.Yaralısın Adlı Eserin Kaynakları

1.1. Yazarın Biyografisi ile *Yaralısın*'daki Olay Benzerlikleri

Yaralısın'ın kaynakları üzerine değinilecek ilk olgu olay benzerlikleridir. Erdal Öz'ün hapisaneye girmesinden kısa bir süre sonra koğuşta kavga çıkar, günlüklerinde ve anılarında benzer şekilde yansması bulunan bu kavga anılarında şu şekilde ifade edilir: "Dün gece kavga oldu. Birinci kıdemli Abidin'le Bekir adlı tıknaz biri kapıştılar. Abidin, koğuşun sözde kaba kuvveti. Sertliği de yöneticiliği de hiç beceremeyen, yüzüne zorla o sert maskeyi takan biri. Onun sert tavırlarından birine karşı çıktı Bekir. Kapıştılar. Ayırdılar." (Öz, 2013: 25). Aynı olay *Yaralısın*'da şu şekilde ifade edilir: "Az önce koğuşta kavga oldu; duvar dibinde beklerken, iki kişi giriverdi birbirine. İnen yumrukların tok sesine ilk tepki yine ayaklarından geldi. Tabanların ince bir sancıyla kamaştı. Elinde olmadan kavga edenlere yanaştın. Kapışanlardan biri koğuş kıdemlisiydi" (Öz, 2017: 26). Erdal Öz'ün yaşamında hapisaneye girdiği ikinci güne denk gelen olay, romanda yansıtıcı merkezin hapisaneye girdiği ilk günde meydana gelir.

Roman kurgusunun içerisine alınan diğer olay benzerliklerinden birisi de şu şekildedir: *Yaralısın*'da Sarışın/Terzi Nuri olarak bilinen Zeki, hapisanede resim, şiir vs. ekleyerek oluşturduğu deftere Erdal Öz'ün de bir şeyler yazmasını ister. "Zeki, sarı defterine ille benim de bir şeyler yazmamı istedi. Oturdum, yazdım. İlkel bir şiir çıktı. Gariptir, ben şiiri bırakalı yıllar olmuştu" (Öz, 2013: 47). Anılarında şiir yazdığını söylediği deftere *Yaralısın*'da yansıtıcı merkez bir türkü yazar. "İçimden bu türküyü söylemek geldi birdenbire. Defterine de bu türküyü yazıyorum" (Öz, 2017: 200).

Bu olay benzerlikleri başka örneklerle de somutlanabilir. Örneğin, cılız bir şekilde verilen iyi geceler cevabında:

'İyi geceler arkadaşlar!'

Bütün koğuş, bir ağızdan, 'Sağ ol!' çekiyor.

Aykırılık yalnız sende, senin cılız sesinde. Tek başına kalan, çekingen, biraz da gecikmiş bir sesle, 'İyi geceler,' diyorsun (Öz, 2017: s.30).

'İyi geceler arkadaşlar!'

Nöbetçi astsubayın gece teknilini alıp koğuştan çıkarken söylediği bu söze bütün koğuş bir ağızdan:

'Sağ ol!' çekti.

Yalnızca benim cılız sesimdi tek başına çıkan:

'İyi geceler'(Öz, 2016: s.141).

Zeki'nin öyle olmadığı halde kendisini siyasi suçlu olarak tanıttığında:

'Ben de siyasiyim,' diyor yavaşça.

Sesindeki gizleme çabası hoşuna gitmiyor.

Yaşı otuzun üzerinde. (...)

Kıdemli'nin yardımcısı olduğunu söylüyor (Öz, 2017: 29).

''Arkadaşlar, dinleyin! Gece nöbetine kalkacak arkadaşları okuyorum.'

Bunu söyleyen koğuş ikinci kıdemlisi Zeki'ydi.

'Ben de siyasiyim,' demişti bana az önce (Öz, 2016: s.141).

Erdal Öz'ün sekizinci günde sorguya alınmasında:

Mayıs'ın otuzuydu. O sabah doğan günle birlikte yeni bir öbeğe başlamıştın. Buraya getirilişinin sekizinci günüydü. (...)

Kapı açıldı.

Girdiler.

Önde yine o kara gözlüklü esmer adam. Arkasında tanımadığın yeni birileri.

'Hazırlan, sorguya gideceksin.' (Öz, 2017: s.67).

30 Mayıs'ta sorguya gideceğimizi ve gözlerimizin bağlanacağını haber vermek için odama girdiğinde sararmıştı. (Öz, 2016: s.252).

[G]özaltına alındığının sekizinci gününü yazmamak olmaz. (...) Ayak sesleri odamızın kapısına yaklaştı. Anahtar, kilidin içinde döndü, kapı açıldı. Başçavuş'tu gelen. Sapsarıydı yüzü. İşte orada büyük korkuyu yaşadım. Bana döndü.

'Hazırlan, sorguya gideceksin,' dedi (Öz, 2013: s.229-230).

Deniz Gezmiş İrfan Uçar'ın ayağına farkında olmadan dokunduğu zaman İrfan Uçar'ın ayağını hızlıca çekmesinde:

Senin eğri büğrü yatağındasınız. Nuri rahatça bağdaş kuruyor ayakucuna. Sen yine uzatıyorsun ayaklarını.

'Nuri, kusura bakmazsın değil mi? Başka türlü oturamıyorum da.'

'Ayıp ettin. Hanımevlatlarına alıştığımız biz oğlum.'

Birden ayaklarına yaslanıveriyor. Korkunç bir acıyla fırlıyorsun. Şaşıyor. Koluyla bilmeden öyle bir yerine dayandı ki, tabanlarının kemiklerine saplandı sancı. Kıvranıyorsun (Öz, 2017: s.227-228).

Anlatırken sarı bıyıklarını çekiştiriyordu.

Bir ara Deniz, bilmeden ayaklarına dokundu dirseğiyle; İrfan ürpererek çektii ayaklarını, toparlandı; uyardı Deniz'i (Öz, 1993: s.212).

1.2. Yazarın Biyografisi ile Yaralısın'daki Karakterler Arasındaki Benzerlikler

Yaralısın'da olay benzerliklerinin yanı sıra karakter benzerlikleri de oldukça fazladır. *Yaralısın*'da geçen tüm karakterlerin adı Nuri'dir. Sembolik bir yaklaşımı ifade eden bu durum, hapisanedeki tek tipleştirilmenin somut ifadesidir. Romanda geçen her Nuri'nin gerçek hayatta bir adı vardır. Roman kurgusunun içine alınan bu bireylerin hikâyesi Erdal Öz'ün günlüklerinde ve anılarında bizzat yaşayıp aktardığı bilgilerdir. Kıdemli Nuri'nin adı Abidin, Ufaklık Nuri'nin adı Uğur, Sarışın/Terzi Nuri'nin adı Zeki, Kıral Nuri'nin adı Yener, Yozgatlı Nuri'nin adı Bekir, Efendi Nuri'nin günlük ve anılarda adı olmasa da yüzbaşı olduğu ve Mavzer Nuri'nin adını bilmesek de hikâyesinin Erdal Öz'ün günlük ve anılarında yer aldığı tespit edilebilir. Eserde ve gerçek hayatta adı Nuri olan tek isim ise romanda Gılay Nuri olarak bilinen şahıstır. Bunlara ek olarak Erdal Öz'ün, siyasi suçlu olarak adı suçlular koğuşuna gelen ve romanın sonunda kendi adının da Nuri olduğunu söyleyen yansıtıcı merkez olduğu söylenebilir. Erdal Öz *DeFTERimde Kuş Sesleri*'nde vermiş olduğu dipnotta "Cezaevinden çıktktan sonra yazdığım *Yaralısın* adlı romanımın gereçlerini bu dönemdeki tutukluluğumda edindim. Nuri, romanın önemli kişilerinden biri oldu." (2013: 22)

şeklindeki ifadesi eserinin kaynağını cezaevindeki yılları olduğunu ve sembolik bir ifade ile tüm roman kişilerinin adının Nuri olmasının bir rastlantı olmadığını gösterir.

Bu gerçek kişilerin hapisaneye kadar olan hayatı ve onlarla geçirilen kısa süre eserde yer alır fakat romanda aktüel zamanda yaşanan olayların en azından birçoğunun kurmaca olduğu söylenebilir. Erdal Öz'ün anılarında onlarla kısa bir süre kaldığı görülür. "Koğuştaki öbür sakinlerin hepsi, askerlik görevleri içinde suç işlemiş kişiler. Birkaç güne kadar bu koğuştan gönderileceklermiş. Oysa benim için asıl hammadde onlar. Değişik insan manzaraları. Gitmeselerdi. Yazık." (Öz, 2013: 22). Görüldüğü üzere diğer suçlular ile geçirdiği süre kısıtlı ancak o kişilere eserlerinin ham maddesi olarak bakması hapisanede geçirdiği sürenin eserleri ile örtüşmesini somutlamaktadır.

1.3.Yazarın Biyografisi ile *Yaralısın* Romanında Uygulanan İşkenceler Arasındaki Benzerlikler

Erdal Öz *Gülünün Solduğu Akşam'* da bahsettiği üzere, Deniz Gezmiş, yaşadıkları dönemin bir roman şeklinde yazılmasını ister. Erdal Öz, Deniz Gezmiş başta olmak üzere onların koğuşundaki diğer isimlerden dinlediklerini not alır ve bir roman yazmayı planlar. *Gülünün Solduğu Akşam'*ı hemen yazmasa da edindiği bilgilerle *Yaralısın'*ı yazar. Erdal Öz, *Yaralısın'*ın nasıl ortaya çıktığını "Elimdeki notlardan yola çıkarak bir roman yazmayı çok düşündüm. Olmadı. Yapamadım. Konuya her girişimde, sanki bir emanete hıyanet ediyormuşum duygusuna kapılıyordum. İşte o ara *Yaralısın* adlı romanım ortaya çıkıverdi"(1993: 22) şeklinde ifade eder.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları ile yapılan röportajlarda işlenen önemli bir konu vardır: İşkence. İşkence, fiziksel ve psikolojik işkence şeklinde iki boyutludur. Erdal Öz, fiziksel işkence bağlamında özellikle İrfan Uçar (Öz, 1993: 77-78/211-238) ve Mete Ertekin'in yaşadıklarından (Öz, 1993: 203-206) *Yaralısın'* da yararlanır. Psikolojik işkence üzerine daha çok Deniz Gezmiş (Öz, 1993: 76) ile konuşur. *Yaralısın'*daki işkence sahnelerinde yapılan bu konuşmaların izlerini bulmak mümkündür.

Günlük ve anının temel farkı yaşananların yazıya geçirilme zamanıdır. Erdal Öz'de anı ve günlüklerinde aynı şeyleri yazsa da kapsam bakımından farklılıklar söz konusudur. 17 Haziran 1971'de günlüklerine kaydettikleri şu şekildedir:

Günlük diye tuttuğum bu notlar, günlük olmaktan ne kadar uzak. O kadar az şeyi yazabiliyorum ki bu defterin sarı, kaba sayfalarına. Yazmamam gereken ne kadar çok şey var. Ve asıl önemlisi, bu defteri bana bırakacaklar mı? Nasıl çıkaracağım dışarıya. Ele geçerse suç unsuru olmayacak şeyler yazabiliyorum bu deftere. Birçok şey kafamda, gönlümde yazılı kalıyor. (Öz, 2016: 176).

Görüldüğü üzere, Erdal Öz yaşadıklarını günlüklerine özgürce yazamamaktadır ancak yazamadığı birçok ayrıntıyı anılarında görebilmek mümkündür. Erdal Öz'ün günlüklerinde rastlamasak da anılarında kendi işkencesine dair yazdıklarından yola çıkarak *Yaralısın'*daki yansıtıcı merkezin Erdal Öz'ün kendisi olduğu net bir şekilde görülebilir. Örneğin; *Yaralısın'*daki yansıtıcı merkez tutuklandığı halde bir türlü sorguya alınmaz:

Günlerdir sıranın sana gelmesini bekliyorsun. Her sabah saat on'a doğru geliyorlar, birtakım odacıların kapıları açılıp kapanıyor, birilerini alıp gidiyorlar... Götürülme sırasının kimde olduğu belirsiz; bilinmiyor... Avlarını kapan yabanıl kuşlara benziyorlar, kapalı odalarda bekleyenleri kaptıkları gibi alıp götürüyorlar. Ayak

sesleri uzaklaşınca sıra sıra odacıklarda yaşamın gündelik kıpırtıları başlıyor. Artık akşama kadar günü öldürmeye çalışıyorsun (Öz, 2017: 66).

Erdal Öz'ün günlüklerinde bu bekleyişi bizzat yaşadığı görülebilir. Bu bekleyişi gösteren birkaç kesit şu şekildedir: 14 Haziran 1972'de "Bugün sorguya çağrılmayı ne kadar istiyorum. Çağrılmalar başlamadı daha. Çağrılabilirim. Çağrısalar, akşama kadar işkence yapsalar ve akşam bıraksalar, razıyım." (Öz, 2016: 276), 16 Haziran 1972 saat 09.00'da "Hep bu saatlerde sorguya ve mahkemeye gidilir. Bıkkınlık ve ürpertiyle bekliyorum. Saat 10.00'a kadar bu böyle sürecek." (Öz, 2016: 283) ve 20 Haziran 1972'de saat 08.05'te yazdıkları "Evet, her an çağrılmayı beklemekte haklıyım. Her an çağırabilirim. Saat 09.00'a geliyor ve hala hiçbir ses yok. Bugün 28. gün. Kolay değil. 28 gündür hücredeyim. Patlayabilirim." (Öz, 2016: 301).

Yansıtıcı merkezin Erdal Öz'ü temsil ettiğini ifade eden tarihsel bilgiler de bulunmaktadır: "Mayısın otuzuydu. O sabah doğan günle birlikte yeni bir güne başlamıştın. Buraya getirilişinin sekizinci günüydü" (Öz, 2017: 67) görüldüğü üzere mayısın otuzunda tutuklanışının sekizinci günü ise, yansıtıcı merkez 23 Mayıs'ta tutuklanmıştır. Erdal Öz anılarında "...gözüne alındığının sekizinci gününü yazmamak olmaz" (Öz, 2013: 229) ve günlüklerinde "30 Mayıs'ta sorguya gideceğimizi ve gözlerimizin bağlanacağını haber vermek için odama girdiğinde sararmıştı" (Öz, 2016: 252) şeklinde tutuklanışına dair tarihsel bilgiler verir. Bu durumu ayrıca, 12 Haziran 1972'de günlüklerinde "23 Mayıs Salı. Yani benim gözüne alındığım gün" (Öz, 2016: 269) şeklinde açık bir şekilde de ifade eder. Bu alıntılardan da görüldüğü üzere Erdal Öz de 23 Mayıs'ta tutuklanmıştır. Bunu somutlayan bir diğer durum ise *Yaralısın'* da ve anılarında anlatılan sekizinci sorgu gününün benzerliğidir. Bu sorgu gününde fiziksel işkence yapılmaz, gözleri bağlı olarak sorgu yapılacak yere kendisi dışındaki dört kişi ile götürülür; ancak akşama doğru sıra ona geldiğinde sorgulama biter ve sorgulanmadan geri götürülür.

Yansıtıcı merkezin ve Erdal Öz'ün sorguya götürülürken kuşak kalmadığı için gözlerine bağlanan havluyu ise Erdal Öz'ün çizdiği resimlerde³ (Öz, 2013: 236) bile görmek mümkündür:

'Bağlayın gözlerinizi.'

'Kuşak kalmadı efendim, bezle bağlasak?'

'Havlu yok mu havlu? Bir havlu bulun. Havlun yok mu senin?'

'Yok,' dedin.

Belki aslında pembeydi ama koyulaşıp gülkurusuna dönüşmüş ıslak, ekşi bir havlu getirdiler. Dolayıp dürdüler uzunca. (Öz, 2017: 68).

Bu havlu anılarında gördüğümüz Erdal Öz'ün bir akşam önce yıkamış olduğu kırmızı yüz havlusudur (Öz, 2013: 230-231). Sorgusunun dokuzuncu günündeki fiziksel işkence hem *Yaralısın'* da hem de anılarında başlar.

Kendi fiziksel işkencesini anlatmasa da işkence sonrası bedenini kontrol etmesinden ve yavaş yavaş iyileşmesini anılarına yazmasından Erdal Öz'ün de fiziksel işkenceye maruz kaldığı söylenebilir. Fiziksel işkencesinin ipuçları şu şekildedir:

³ *Defterimde Kuş Sesleri* adlı kitabın kapağında da bu resim kullanılmıştır.

Uzun boylu, gaga burunlu, kırmızı yüzlü bir Laz çavuş aldı getirdi beni bu hücreye. Bu koğuştan o sorumluymuş. Nelere dikkat etmem gerektiğini, dövecekmiş gibi, erkekçe bir sesle, kendi şivesiyle anlattı. Boşu boşuna dayak yemeye hiç niyetim yok. Muharebe okulunda yapılanlar yeter (Öz, 2013: 172).

Tabanlarım acıyor hala. Ayakkabılarımı çıkardım, çorapla dolaşıyorum, ama yine de taş üşütüyor ayaklarımı. Bu üşüme şiş tabanlarımın hoşuna gidiyor. Bir de sürekli ayakta durmak, tabanlarıma yoğun sızılar biriktiriyor (Öz, 2013: 177).

Eskisi gibi rahatça basamıyorum yere. Şişler indi, ama tam basamıyorum daha (Öz, 2013: 178).

Yaralısın tek tipleşmenin somut örneklerini de sunar. Tek tipleştirme de psikolojik işkence içerisinde değerlendirilebilir. Bu tek tipleştirme eserin kaynaklarını gösteren örnekleri artırır. Eserde yansıtıcı merkezin adım adım nasıl “Nurileştiği” takip edebilir. Ufaklık Nuri yatağını toplamasında yardım eder ve yatak toplamanın bile hapishanede farklı olduğunu ifade eder (Öz, 2017: 95). Yatak toplamaktan sonra öğrendiği önemli bilgi volta atmaktır. Volta atmayı Kıdemli Nuri’yi izleyerek Gılay Nuri öğretir (Öz, 2017: 113). Erdal Öz ise volta atmayı öğrenmesini 10 Haziran 1971’de şu şekilde anlatır: “Avluda bir köşeye bırakıyoruz çaydanlığı, volta atıyoruz. Nuri adımlarını benim dağınık adımlarıma uyduruyor. Sonunda dayanamayıp dönüşleri öğretiyor. Seviniyor öğreniyorum. Yürürken de adımlarımı aksatmamaya çalışıyorum. Adımlarımız karışmıyor artık. Bu bana ayrı bir sevinç veriyor” (2016: 148). Öğrendiği bir diğer bilgi ise tespih çevirmektir. Gılay Nuri’nin “İki gün çalışsan tamamdır” (Öz, 2017: 203) diye ifade ettiği bu durum anılarında ve günlüklerinde yer alır, anılarında ifadesi şu şekildedir: “Dün gece benim de 33’lük bir tespihim oldu. Mahpushane usulü tespih sallamayı öğreniyorum” (Öz, 2013: 28). Bu bağlamda, Erdal Öz’ün yaşadıklarından yola çıkarak yatak toplamayı, tespih çevirmeyi ve volta atmayı öğrenmesi *Yaralısın*’a kaynaklık eder.

Tek tipleşmenin en somut örneği ise “saç” ile ilgili kısımlarda görülür. 9 Haziran 1971’de hapishaneye giren Erdal Öz, bir gün sonra günlüklerine ve anılarına benzer ifadelerle şunları yazar:

Birinci, ikinci koğuşlar aynı koridora açılıyor, aynı avluya çıkıyoruz. İkinci Koğuş’tan birtakım arkadaşlarla karşılaşıyorum. Nicesini güçlülükle tanıyorum. Acele yapılmış yol yol sıfır numara saç tıraşıyla herkes birbirine benziyor. Herkes biraz Nuri burada. Daha ilk anda anlıyorum: Amaç, herkesi Nuri’leştirmek. Gidip koğuşun içindeki kırık, yer yer kelleşmiş aynada kendime bakıyorum. Ben de herkes gibiyim. En çok herkesi, en az da bildiğim kendime benziyorum. Kimi zaman unutuyorum kafamın dazlaklığını, üşüyünce ya da elimi başıma atınca anlıyorum, yadırgıyorum (2013: 23).

Saçla ilgili izlenimleri ve düşündükleri yukarıdaki alıntı ile sınırlı değildir. *Gülünün Solduğu Akşam*’da, anı ve günlüklerinde daha birçok olay ve durum karşımıza çıkar. Örneğin: Yansıtıcı merkezin kesilmiş saçlarının yokluğuna alışamaması (Öz, 2017: 16), ilk gece yatağında uyuyamadığında koğuştaki insanları izlerken ve tasvir ederken dikkat ettiği boz kafaları (Öz, 2017: 48) koğuşa getirilmeden önce kesilen saçlarının ani değişikliği (Öz, 2017: 58), Gılay Nuri ile muhabbetinde gözlerinin takıldığı yer Nuri’nin saçları olması (Öz, 2017: 83) ve saçla dair daha birçok olay ve durum bulunmaktadır.

Sonuç

Geçmişten günümüze eserlerle onları oluşturan edebî şahsiyetlerin arasında ilgi kurulması yaygın bir tutumdur. Hayat hikayeleri ve eserler arasında yapılan karşılaştırmalı bir yakın okuma, kurmaca bir eserin kaynağının/kaynaklarının ortaya çıkmasını sağlar. Edebiyat biliminde bu tip okumalar “biyografik okuma” olarak değerlendirilir. Kimi edebî şahsiyetlerin yaşamındaki her süreç, verdiği eserlerle somutlanabilirken kimi edebî şahsiyetlerin tüm yaşamının izleri görülmesi de yaşamındaki kısa ancak yaşadıkları ile yoğun geçen bazı süreçler eserlerine kaynaklık edebilir.

“Roman” şeklinde sunulan *Yaralısın*, gerçeklerden yola çıkarak oluşturulmuş kurmaca bir anlatıdır. Romanda yer alan kişi, olay ve durumlar *Defterimde Kuş Sesleri*, *Gülünün Solduğu Akşam* ve *Yarın, Nasıl Bir Gün Olacak-Günlükler 1956-1998* adlı eserler ile karşılaştırmalı bir biyografik okuma sonucunda, *Yaralısın*'ın kaynakları belirtilen eserler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Erdal Öz'ün yaşamı incelendiğinde 1971-1972 yıllarında Mamak'ta geçirmiş olduğu kısa süreç, hemen sonrasında yazılan *Yaralısın* adlı romanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Erdal Öz, kurmaca bir tür olan “roman” başlığı ile sunmuş olduğu *Yaralısın* adlı eserinde geçen hadiseleri ya bizzat kendisi yaşamıştır ya da birinci ağızdan dinlemiştir. Erdal Öz, edebî şahsiyetine yönelik kendi ifadelerinde, hapisanede geçirdiği sürenin ve yaşadıklarının yazacağı eserlerine kaynaklık edeceğini de belirtir. Erdal Öz'ün anı ve günlükleri incelendiğinde bu benzerlikler olay, karakter ve hatta diyalog seçimlerinde kendisini somutlar.

Erdal Öz'ün kısa sayılabilecek hapisane yaşantısında yaşadıklarındaki kimi küçük kimi büyük detaylar, kurmaca sınırlarında yeniden ortaya konulmuştur. Çalışmada da görüleceği üzere yer alan benzerlikler Erdal Öz'ün yaşamından doğrudan alınarak değil, kurmaca evreninde farklılaşarak kullanılmıştır. Bu farklılaşma kurmaca ile kurmaca dışı arasındaki farkı da somutlar. Kurmaca türlerinde her detay hesaplanır. Bir kişinin neyi, ne zaman, kime söyleyeceği sadece hayal gücünün ya da ilhamın ürünü değildir. Bu biyografik okuma sayesinde *Yaralısın* adlı eserin ve Erdal Öz'ün anı ve günlüklerinin ışığında bu husus net olarak görülebilir. Erdal Öz'ün eserlerine yönelik yapılacak diğer biyografik okumalar ile Öz'ün yaşamının tamamının olmasa da yoğun geçen hapisane yaşantısının izlerini diğer eserlerinde de bulmak mümkün olacaktır.

Kaynaklar

- Çetin, N. (2012). *Nesir Türleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eagleton, T. (2017). *Edebiyat Olayı*. (çev. Başak Yüce). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Eco, U. (2014). *Genç Bir Romancının İtirafı*. (çev. İlknur Özdemir). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- . (2015). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (çev. Kemal Atakay), İstanbul: Can Yayınları.
- Güneş, M. (2016). *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları Roman, Hikâye ve Şiirlerinde Biyografik Unsurları*. Ankara: Hece Yayınları.
- Kolektif. (2001). *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedisi Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Cilt 1.

Ayşenur Arslan Yıldız

Kolektif. Büyük Türkçe Sözlük. Erişim: (07.10.2021), <https://sozluk.gov.tr>

Öz, E. (1993). *Gülünün Solduğu Akşam*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

—. (2013). *Defterimde Kuş Sesleri*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

—. (2016). *Yarın, Nasıl Bir Gün Olacak-Günlükler 1956-1998*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

—. (2017). *Yaralısın*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Wellek, R., Warren, A. (2015). *Edebiyat Teorisi*. (çev. Ömer Faruk Huyugüzel), İstanbul: Dergâh Yayınları.